

ut titularis ecclesiæ. Saltem episcopus pronuntiare potest quid agendum sit.

Hæc, ut nobis videtur, applicanda sunt capellanis seu eleemosynariis hospitiarum, collegiorum, respectu patroni ecclesiæ seu parochiæ in cujus territorio existunt. Ab illa autem obligatione eximuntur regulares, nisi ecclesia principalis loci sit cathedralis, ut respondit S. Rit. Cong. 14 feb. 1705. Hinc, non solum in ecclesiis Benedictinorum, Trappensium, Patrum societatis Jesu, etc., sed et in capellis monialium non cantatur Missa patroni parochiæ. Sed Missa sine cantu a capellano coram monialibus celebrata debetne esse de patrono? Si capellanus principali ecclesiæ sit adscriptus, affirmative; setus, non. In dubio, quid faciendum sit dicat episcopus.

13º Alia restat difficultas solvenda, an scilicet, in capellis ad regulares non pertinentibus, festum patroni eodem ritu celebrandum sit ac in ecclesia parochiali, et an solemnitas debeat pariter in dominicam occurrentem transferri? Sententia affirmans sola videtur sequenda, nisi aliquod festum gradus saltem æqualis et eidem capellæ proprium, celebrandum occurreret: nam 1º S. Rit. Cong. respondens, 17 aug. 1709, officium et Missam titularis ecclesiæ parochialis non debere celebrari in capellis, supponit non ita esse de principali patrono; 2º festum patroni loci, v. g., provinciæ, oppidi vel pagi, ritu solemniter et die dominica, quoad solemnitatem, celebraretur: et, ex more apud nos recepto, patronus ecclesiæ parochialis est simul patronus loci; ergo, etc. Hoc videtur pariter intelligendum de octava, tum in officio recitando aut cantando, tum in Missa celebranda.

14º Quæ præcedunt ad patronum proprie dictum restringenda sunt, et non extenduntur ad patronum secundarium: officium patroni secundarii, ritu duplicis majoris (*Rub. de occurrentia, Gavantus et Merati*, t. III, p. 97 et 99), recitari debet ab omnibus et solis clericis ecclesiæ servitio vel beneficio adscriptis: ratio est quia patronus secundarius ordinarie non reputatur patronus loci; idcirco a clericis in territorio parochiæ degentibus,

sed ecclesiæ non adscriptis, officium ejus regulariter non recitatur. Consulenda est tamen consuetudo locorum.

CAPUT TERTIUM.

DE JEJUNIO.

Jejunium in sua generali significatione importat abstinentiam a cibo. Quadruplex distinguitur: spirituale, morale, naturale et ecclesiasticum.

Jejunium spirituale est abstinentia a vitiis, juxta Prophetæ verba, Isai. LVIII, 6: *Nonne hoc est magis jejunium quod elegi? dissolve colligationes impietatis.* Unde S. Aug. Tract. 17 in Joannis Evang.: « Jejunium magnum et generale est abstinere ab iniquitatibus et illicitis voluptatibus sæculi, quod est perfectum jejunium. »

Jejunium morale est continentia in cibi potusque sumptione juxta temperantiæ regulas; jejunium naturale est abstinentia ab omni prorsus cibo et potu, quale est jejunium ad susceptionem sanctæ Eucharistiæ requisitum; et jejunium ecclesiasticum est abstinentia a pluribus refectionibus certoque ciborum genere, juxta Ecclesiæ regulas. De illo solo hic agitur, et dicemus 1º de potestate Ecclesiæ jejunia præcipiendi; 2º de jejuniis ab Ecclesia præceptis; 3º de conditionibus ad jejunandum requisitis; 4º de causis a jejunio excusantibus; et 5º de iis qui ratione jejunii et abstinentiæ peccant.

ARTICULUS PRIMUS.

DE POTESTATE ECCLESIAE JEJUNIA PRÆCIPENDI.

Plures veteres hæretici non solum jejunia non negabant, sed falsis quibusdam momentis innixi, ea ultra modum multiplicabant vel rigidiora faciebant; recentiores vero, ut Lutherani et Calvinistæ fatentes jejunia

in veteri Lege fuisse præscripta, negant Ecclesiam habere potestatem obligandi Christianos ad jejunandum: contra quos sit

PROPOSITIO.

Ecclesia habet potestatem obligandi Christianos ad jejunandum.

Præbatur Scriptura sacra, præxi Ecclesiæ, testimoniis Patrum, et ratione.

1° *Scriptura sacra.* Multa reperiuntur jejunia in Veteri Testamento a Deo præscripta: sed insuper 1° Synagoga instituit jejunium in memoriam liberationis filiorum Israel a persecutione Aman, Esther, ix, 31: 2° Jonadab, filius Rechab, filiis et nepotibus suis prohibuit usum vini usque in sempiternum, Jerem. xxxv, 18, et Deus eos laudavit eo quod omnia mandata patris sui custodirent: 3° Apostoli, in concilio Jerusalem, omnibus præceperunt ut a suffocato et sanguine abstinere: porro Ecclesia eandem saltem habet potestatem quam habuerunt Jonadab et Synagoga, eandem quam Apostoli exercuerunt ut legislatores: ergo.

2° *Præxi Ecclesiæ.* Ex antiquis canonibus, v. g., 69 eorum qui Apostolis tribuuntur, 19 concilii Gangrensis, anno 324 celebrati, aliisque pluribus apud Gratianum, 3^a part., dist. 3, relatis, nec non ex toto Historiæ ecclesiasticæ decursu, constat Ecclesiam semper habuisse jejunia, ea commendasse, præcepisse et observari jussisse: Ecclesia autem talem exercere non potuit potestatem si eam a Christo non acceperit: ergo.

3° *Testimoniis Patrum.* Quicumque enim opera Patrum legerunt, negare non possunt eos jejunia ecclesiastica agnovisse, observasse et ab omnibus legitime non impeditis observanda docuisse: plures de jejunio expresse scripserunt, ut Tertullianus, l. de Jejuniis; vel sermones ad populum habuerunt, ut S. Basilius, S. Augustinus, S. Chrysostomus, etc.: ergo.

4° *Ratione.* Jejunium ab Ecclesia præcipi potest si sit

bonum et ad fines bonos dirigi possit: atqui hoc utrumque verum est. 1° Jejunium est bonum in se et laudabile, ut ipse fatetur Calvinus, alioquin Deus illud non præcepisset in Veteri Testamento, Christus illud non commendasset in Novo, tum proprio exemplo, tum dicendo, v. g., Matth. vi, 16: *Cum jejunatis, nolite fieri sicut hypocritæ tristes.... Cum autem tu jejunas, unge caput tuum, etc.* 2° Ad fines bonos dirigi potest, nempe ad iram Dei placendam, ut fecerunt Ninivite, ut sæpe exhortantur Prophetæ; ad demones expellendos, juxta hæc Christi verba, Matth. xvii, 20: *Hoc autem genus non ejicitur, nisi per orationem et jejunium;* ad se humiliandum, sicut David penitens, Ps. xxxiv, 13: *Humiliabam in jejuniis animam meam;* ad concupiscentias refrenandas, carnem affligendo, etc.: ergo.

Obiiciunt Protestantes et hodierni increduli: 1° Deum pluries manifestasse per Prophetas, v. g., per Jeremiam, xiv, 12, dicendo: *Cum jejunaverint, non exaudiam preces eorum,* jejunia sibi grata non esse; 2° verba Christi, Matth. xv, 11, dicentis: *Non quod intrat in os coinquinat hominem, sed quod procedit ex ore, hoc coinquinat hominem;* 3° verba Pauli, I Cor. x, 25: *Omne quod in macello venit manducate, nihil interrogantes propter conscientiam;* I Tim. iv, 1 et 3: *Spiritus... manifeste dicit quia in novissimis temporibus discedent quidam a fide, attendentes spiritibus erroris... prohibentium nubere, abstinere a cibis quos Deus creavit ad percipiendum cum gratiarum actione, etc.*

Respondetur autem ad primum, Deum non manifestare jejunia in genere sibi grata non esse, cum contrarium sæpe ostenderit, sed jejunia, preces, holocausta peccatorum impenitentium sibi non placere; ad secundum, cibos ex natura sua animam non coinquinare, sed ubi sumuntur contra præceptum, violationem præcepti coinquinare, ut patet exemplo Adæ et uxoris ejus; ad tertium, beatum Paulum loqui contra illos qui ceremonias Judæicas adhuc observare volebant, et prohibet ne fideles interrogarent an cibi in macello expositi essent lege Mo-

saica permissi vel idolis oblati, nec ne; *ad quartum*, Apostolum designare Marcionem, Tatianum aliosque hæreticos qui perpetuam inducere voluerunt abstinentiam, ad contemnenda et abominanda Creatoris opera. Quis bona fine hæc attendens non videt quam talia objecta sint absona et a vero sensu aliena?

ARTICULUS SECUNDUS.

DE JEJUNIIS AB ECCLESIA PRÆCEPTIS.

Jejunia ecclesiastica nunc usitata reducuntur ad Quadragesimam, Quatuor Tempora et Vigilias.

1° *Quadragesima*. Calvinus eam exhibet, Inst. l. 4, cap. 22, § 20, ut superstitionis observationem; Lutherani et Calvinistæ ei subscribentes, jejunia sicut cælibatum sustulerunt, quia, ut ait *S. Aug.*, *venter et genitalia sibi vicina sunt*.

Ecclesia autem catholica docet jejunium Quadragesimale ab ipsis Apostolis institutum fuisse; in omnibus enim sæculis videmus illud observatum apud Græcos et apud Latinos: concilium Nicænum, can. 5, statuit ut concilium provinciale habeatur bis in anno *ante dies Quadragesimæ, et circa tempus autumni*; *Eusebius*, Hist. l. 5, cap. 23, ait ex traditione Apostolorum sancitum esse ut alio quam Resurrectionis die jejunia solvi non liceat; *S. Aug.*, Serm. 209, 5 in Quadragesima, dicit: « Hi sunt » quadragesima dies sacratissimi toto orbe terrarum, quos, » propinquante Pascha, universus mundus, quem Deus » in Christo reconciliat sibi, prædicanda devotione con- » celebrat. » Merito igitur concluditur hanc consuetudinem per quadragesima dies ante Pascha jejunandi, quam universa tenet Ecclesia, quæ nec conciliis fuit instituta, sed semper retenta est, non nisi auctoritate Apostolica traditam rectissime credi.

Hæc tamen Quadragesima non habenda est ut institutionis divinæ, siquidem nulla ejus fit mentio in Evangeliiis, nec in scriptis Apostolorum, nec ullibi nobis

representatur ut de præcepto divino existens: est ergo institutionis Apostolicæ per traditionem ad nos transmissæ.

Duo a Calvinianis objiciuntur testimonia, unum *S. Irenæi* apud *Euseb.*, Hist. l. 5, cap. 24, dicentis: « Quidam » existimant unico die sibi esse jejunandum, alii duo- » bus, alii pluribus; nonnulli etiam quadraginta horis » diurnis ac nocturnis computatis diem suum metiun- » tur; » alterum *Socratis*, narrantis in sua Historia, l. 5, cap. 22, Romanos tres hebdomadas continuas ante Pascha jejunare, exceptis sabbato et dominico die, etc.

Sed 1° *S. Irenæus* de varietate continuandi jejunium tantum loquitur, non vero de varietate dierum jejunii; quidam enim singulis diebus cœnabant, quidam biduo vel etiam triduo a quibuslibet cibis abstinebant; alii singulis diebus corpus refici posse arbitrabantur, sed dies suos ex quadraginta horis componebant, etc., ut satis innuunt hæc Irenæi verba, *diem suum metiuntur*. Ergo. 2° *Socrates*, Novatiana et Ariana hæresi infectus, nullam meretur fidem, cum, Romanis detrahente volens, *S. August.*, *S. Leoni Magno* aliisque omnibus impudenter contradicat.

2° *Quatuor Tempora*. Contendunt etiam Calvinistæ jejunia Quatuor Temporum longe post Apostolorum ætatem pontificia auctoritate invecata fuisse: communis, e contra, catholicorum sententia est illorum originem ab Apostolis repetendam esse; etenim *S. Leo*, traditionum Apostolicarum accuratus investigator, ait, Sermone 92, de jejunio septimi mensis, id est, mensis septembris, quia annus Romanus a mense martio tunc incipiebat: « Quod enim dudum et traditio decrevit, et consuetudo » firmavit, nec eruditio ignorat, nec pietas prætermit- » tit... ut jejunium quod nobis septimi mensis recursus » indicit, fide alacri per castigationem animi et corporis » celebremus... Ideo enim ipsa continentia observantia » quatuor est assignata temporibus, ut in idipsum totius » anni redeunte decursu, cognosceremus nos irredesinen- » ter purificationibus indigere, semperque esse nitent-

» idum, dum hujus vitæ varietate lætamur, ut peccatum
» quod fragilitate carnis et cupiditatum pollutione con-
» trahitur, jejuniis atque elemosynis deleatur. »

» Hic ergo iterum applicari potest regula a S. *Augustino*
tradita et a nobis sæpe repetita: *Quod universa tenet Ec-*
clesia, nec conciliis fuit institutum, etc. Probabile tamen
videtur jejunia Quatuor Temporum in Galliis non fuisse
recepta ante octavum sæculum, et praxim eorum non
fuisse ubique uniformem, nisi post Gregorium VII et
Urbanum II, ac proinde in undecimo sæculo, ut probat
Thomassin, parte 2, cap. 18.

» In Veteri Testamento quædam instituta erant jejunia
post captivitatem Babylonicam observata, ut patet ex his
prophetae Zachariae verbis, viii, 19: *Hæc dicit Dominus*
exercituum: Jejunium quarti, et jejunium quinti, et je-
junium septimi, et jejunium decimi erit domui Juda in
gaudium, etc. Sed non erant jejunia Quatuor Temporum,
ut apud nos; bene vero observantur in memoriam ob-
sessionis urbis sub Nabuchodonosor, eversionis muro-
rum, captionis et mortis Godoliæ, ut videtur in calenda-
rio Judaëorum adhuc usitato inter eos.

3° *Vigiliae*. Christus quandoque erat pernoctans in ora-
tione Dei, Luc. vi, 12; *Media nocte Paulus et Silas oran-*
tes laudabant Deum, et audiebant eos qui erant in custo-
dia, Act. xvi, 25. Horum exemplo primi Christiani in
pervigilio magnarum solemnitatum solebant ad sepulera
martyrum pernoctare, ut constat ex pluribus monumen-
tis, v. g., ab *Ammiano Marcellino*, Hist. l. 28; a *Plinio*
juniore apud *Tertull.*, Apol. c. 2; a *S. Hieronymo*, vigi-
lias et pernoctationes in basilicis martyrum adversus *Vi-*
gilantium fortiter defendente. Ineunte quarto sæculo,
concilium Eliberitanum, can. 25, prohibuit ne « feminae
» in cœmeterio pervigilent, eo quod sæpe sub obtentu
» orationis scelera latenter committant. » Cum enim
cœmeteria essent loca subterranea et obscura, facilis erat
turpitudinum perpetratio: sapienter igitur statutum fuit
ut feminae vigilias in privatis suis oratoriis haberent.

» Hujusmodi vigilie erant preparatio ad celebrationem

solemnitatis disponens, et jejunium importabant: diu
perseveraverunt, et non raro graves genuerunt abusus.
Concilium Connacence, anno 1260 celebratum, pernoctationes in ecclesiis et cœmeteriis prohibuit, ob actiones
turpes aut violentas, ob saltationes quæ in his locis sacris
sæpe fiebant. Hæc prohibitio renovata fuit a Clemente V,
in concilio Viennensi, anno 1311, et a Clemente VIII, in
concilio Aquileiensi, anno 1596, ob easdem rationes.

De medio autem sublatis vigiliis, excepta vigilia Nati-
vitatibus Domini, remanserunt jejunia in pervigilio qua-
rundam solemnitatum. Vigiliæ sic conservatæ cum jeju-
nio sunt vigilia Nativitatis Domini, vigilia Paschæ quæ
est ultima dies Quadragesimæ; vigilia Pentecostes; vige-
lia Assumptionis et vigilia omnium Sanctorum.

Plurima olim erant alia jejunia, ut in Adventu, in
Rogationibus, in festo S. Marci, in calendis januarii, in
sabbato, Romæ, etc.; sed cum ubique obsoleverint, de
illis nihil dicemus.

ARTICULUS TERTIUS.

DE MODO JEJUNANDI.

» Certum est apud Catholicos jejunia supra recensita et
conservata, sub peccato mortali per se obligare. Ita una-
nimiter doctores; et Alexander VII sequentem damnavit
propositionem, anno 1666: « Frangens jejunium Ecclē-
» siæ, ad quod tenetur, non peccat mortaliter, nisi ex
» contemptu vel inobedientia hoc faciat, puta, quia non
» vult se subicere præcepto. »

Examinandum est igitur quid necessarium sit ut præ-
ceptum jejunii debite impleatur. Conditiones requisitæ
ad tres reduci possunt, scilicet 1° ad abstinentiam a car-
nibus, 2° ad abstinentiam ab ovis et lacticiis, 3° ad uni-
cam refectionem; 4° dicemus de cœnula ex indulgentia
permissa.

1° De abstinentia a carnibus.

1° Seclusa controversia olim agitata, an scilicet absti-
nencia a carnibus sit pars jejunii principalior aut minus

principalis, certum est apud omnes catholicos illam esse de præcepto et ad essentiam jejunii ecclesiastici pertinere; nunquam enim Ecclesia præcipit jejunium simpliciter, quin simul abstinentiam a carnibus præcipiat, quamvis ab illa dispensare possit, ut infra dicemus.

Dicimus ad *essentiam jejunii ecclesiastici*, quia jejunium in unica refectione sistens, absque delectione ciborum concipi potest, et probabile est Judæos sic olim jejunasse. Minime vero inde concludi potest, ut volunt Protestantes, nullum ciborum delectum in jejunio admittendum esse; quia Ecclesia tam habet potestatem esum carniū prohibendi, quam unicam refectionem præcipiendi.

2º Nomine carniū die jejunii prohibitarum intelligendæ sunt, juxta S. Th. 2 2, q. 147, art. 8, et omnes doctores, *carnes animalium in terra nascentium et respirantium*, per oppositionem ad animalia in aquis nascentia et respirantia. Unde 1º omnia quadrupedia et bipedia, in terra viventia, aves per aerem volantes, et generatim ea animalia quæ in aquis respirare nequeunt, prohibentur; 2º pisces e contra, et quæque animalia in terra communiter non viventia diebus jejunii permittuntur; 3º in dubio an animalia sint terrestria vel aquatilia, ex judicio peritorum in historia naturali, et maxime ex consuetudine pronuntiandum est: sic generaliter statutum est permittendas esse diebus jejunii limacès, testudines, ranas, locustas, conchas, quia hujusmodi animalia non habent sanguinem, aut habent sanguinem frigidum, et piscibus æquiparantur. Idem plures sentiunt de viperis, quæ similes sunt anguillis (idem dicendum est de colubris), de lutris, de castoribus, de fibris; idem communiter dicitur de ardeis (*hérons*), de gallinulis chloropis (*poules d'eau*), de martibus (*martres*), de niuribus aquaticis (*rats d'eau*), quia hæc animalia ex solis piscibus communiter vivunt. Non item de corvis marinis, de anatibus feris (*canards sauvages*) et aliis similibus, inter quæ S. Ligorius computat generaliter aves, licet in aquis nutriantur, ut fulicæ, ac consequenter *les hérons et les*

poules d'eau. Spectandus est igitur usus in unaquaque diœcesi receptus. Apud nos ardeæ et gallinulæ aquaticæ eduntur, non vero anates feri. Jusculum et diversæ adipēs ex carnibus provenientes, ad carnes ex quibus exprimuntur revocandæ sunt.

3º Lex esum carniū certis diebus prohibens obligat sub peccato ex natura sua mortali: sic interpretantur omnes doctores et communis fidelium opinio. Dicimus *ex natura sua*, quia transgressio hujus legis, ex omniū sensu, materiæ levitatem patitur. Unde qui in parvâ quantitate de carnibus prohibitis manducaret, leviter tantum peccaret; quantitas autem ad constituendum peccatum mortale requisita, ex judicio viri prudentis determinanda est.

Coqui et coquæ carnes prohibitas diebus abstinentiæ ex justa ratione præparantes, non peccant juscula et condimenta degustando, quia sufficienter excusantur.

2º De abstinentia ab ovis et lacticiniis.

1º Ova et lacticinia olim fuisse prohibita in jejunio quadragesimali, tanquam ex animalibus prohibitis directe provenientia in dubium revocari non potest; *Tertullianus* enim alique Patres narrant primos Christianos xerophagiis, id est cibis aridis et siccis, in Quadragesima vesci solitos esse. Hinc concil. Laodicenum, annò 364 celebratum, can. 50: « Non oportet, in Quadragesimæ quinta feria ultimæ hebdomadæ jejunium » dissolvi et totam Quadragesimam inhonorari, sed per » totos dies jejunare, et escis abstinentiæ convenientibus, » id est aridioribus, uti. » Tempore S. Gregorii Magni, sacerdotes, diaconi et reliqui omnes jejunabant « ab » omnibus quæ sementinam carnis trahunt originem, » a lacte videlicet, caseo et ovis; » esus vero piscium eis » permittebatur ut infirmitatis solatium et non ut luxuriæ incendium. Ita S. Greg. in decreto Gratiani, part 1, dist. 4, can. 6. Hæc ovorum et lacticiniorum prohibitio, usu piscium concesso, viguit apud Græcos et Latinos a primis temporibus usque ad recentiora: multæ adhuc

sunt regiones in quibus eorum usus ex sola episcoporum dispensatione fit licitus: in pluribus aliis usus invaluit ut absque dispensatione lacticia sint licita et non ova, v. g., in diocesi Cenomanensi, in diocesis vicinis, et generatim in Galliis.

2° Catholici generaliter contendunt prohibitionem lacticianorum et ovorum in jejunio quadragesimali esse jure communi sub peccato mortali, idque colligitur tum ex sententia doctorum qui in hoc sibi cum *S. Thoma* concordant, tum ex sequenti propositione ab Alexandro VII damnata: « Non est evidens quod consuetudo non comedendi ova et lacticia in Quadragesima obliget; » tum ex natura materiae quæ in se est gravis.

Diximus in jejunio quadragesimali, quia communiter docetur horum prohibitionem non existisse, saltem sub gravi, in jejuniis Quatuor Temporum et Vigiliarum, nec a fortiori in aliis jejuniis per annum, ubi servabantur.

3° In diocesis ubi quotannis episcopus a prohibitionem manducandi ova dispensare solet, si, ex inadvertentia, hanc dispensationem concedere negligeret, fideles ova manducantes juxta morem consuetum peccati mortalis accusare nollemus, tum quia dispensationem presumere possent, tum quia consuetudo legi derogans sat firma videtur ut excuset a tanto, si non a toto.

Probabilis videtur *S. Ligorio*, l. 3, n. 1010 et aliis pluribus, panes bis coctos ex farina et ovis confectos (*biscuits et gâteaux*), etc., diebus quibus ova prohibentur edere, a peccato veniali non excusari, nisi saltem aliqualis causa accedat. Sunt verba *S. Ligorii*.

3° De unica refectione, de ejus hora, et de potu.

1° Multo probabilis est unicam refectionem ad essentiam jejunii ut partem magis principalem pertinere: jejunium enim sine abstinentia ab ovis, carnibus et lacticiis concipitur, cum pluribus vero refectionibus concipi non potest: unde secunda relectio proprie dicta esset, juxta omnes, peccatum mortale. Parvæ autem comestio-

nes etiam ciborum licitorum sunt peccata venialia, quæ ex repetitionibus in eodem die fierent peccatum grave, si in materiam notabilem coalescerent, ut patet ex hac propositione ab Alexandro VII anno 1666 damnata: « In die jejunii qui sæpius modicum quid comedit, etsi notabilem quantitatem in fine comederit, non frangit jejunium. »

2° Quamvis primi Christiani a vino diebus jejunii abstinerint, ut *S. Chrysostomus*, *S. Hieron.*, *S. Basilus* alique Patres testantur, extra omne dubium est vinum licitum nunc esse, et a multis sæculis, si in refectione permessa sumatur; nam *vinum ita bibere permittitur, ut ebrietatem omnino fugiamus*, inquit *S. Greg. Magnus* in Decreto, part. 1, dist. 4, can. 6. Communius etiam docetur potum vini, extra comestionem, ad sedandam sitim vel ad digestionem juvandam, jejunium non frangere; nam « jejunium non solvitur nisi per ea quæ Ecclesia interdiceret intendit, » inquit *S. Th.* 2 2, q. 107, art. 6 ad 2. « Non intendit autem Ecclesia interdiceret potum, qui magis sumitur ad alterationem corporis et digestionem ciborum sumptorum, quam ad nutritionem, licet aliquo modo nutriat, » Hinc natum est axioma: *Liquidum non frangit jejunium*, quod bene intellectum nihil habet inordinatum. Sed dubium fit an vinum extra refectionem sumptum ad sedandam famem, præceptum jejunii lædat: multi affirmant, quia sic agens finem jejunii frustrat; alii vero multi negant, quia statutum legis positivæ non attendit intentionem observantis, sed ipsum actum, et finis præcepti non cadit sub præcepto. Posterior hæc sententia a multis tenetur et probabilior videtur *S. Ligorio*, l. 3, n. 1022; prior tamen est probabilis et tutior.

3° Quod de vino dicitur, pari ratione dicendum est de aliis liquoribus qui per modum potus sumuntur, v. g., de cerevisia, de succo malorum, pirorum, de aqua saccharo mixta (*de la bière, du cidre de pommes ou de paires, de l'eau sucrée*). Saccharum per se ad potum certe non pertinet, sed multa aqua immixtum rationem potus ac-

quirit, vel potius naturam aquæ non mutat: *a fortiori* nec partes ex hordeo depromptæ in cervisia. *Ita communissime auctores.* Idem est adhuc de *caffeo*. Hoc timorati apud nos non sibi permittunt extra necessitatem, aut saltem nisi notabilem habeant causam.

4º Major est difficultas de *chocolate*. Plurimi negant illud frangere jejunium, modo usus illius fiat ut in Mexico, id est parva quantitas *chocolatei* cum multa aqua immisceatur, quia rationem tunc habet potus; secus si sumatur ad instar densæ pultis, puta, si misceatur aquæ cum majori vel æquali quantitate, quia in eo casu haberet rationem esus et non potus. Alii vero plures et communius, ut *Sanchez, Sylvius, Layman, Concina, Ferraris, S. Ligorius*, contendunt *chocolate* per se jejunium frangere, quia ex se est alimentum et non potus. Illius tamen usum permittunt in modica quantitate, ad consolidandum stomachum, maxime ex consuetudine in multis locis recepta, v. g., in Italia, in Hispania, in Portugalia, etc.; consuetudo enim antiqua et generalis vim habet legem introducendi, abrogandi aut interpretandi. Hæc autem consuetudo in Gallia non viget.

5º Omnia ecligmata, quæ *S. Thomas*, 2 2, q. 147, art. 6, ad 3, vocat electuaria (*les diverses espèces de sirops*), si per modum medicinæ sumantur, ex communissima opinione jejunium non frangunt. « Dicendum quod » electuaria, inquit *S. Th.*, etiamsi aliquo modo nutriant, non tamen principaliter assumuntur ad nutrimentum, sed ad digestionem ciborum: unde non solvunt jejunium, sicut nec aliarum medicinarum assumptio, nisi forte aliquis in fraudem electuaria in magna quantitate assumat per modum cibi. »

6º Quoad horam sumendi refectionem, certum est per multa sæcula non licuisse quadragesimale jejunium ante vesperam, id est solis occasum, solvere et alia jejunia ante horam nonam, scilicet tertiam post meridiem. In duodecimo sæculo jam licebat jejunium quadragesimale hora nona solvere, ut notat *S. Th.* 2 2, q. 147, art. 7, ad 2 et 3. Nunc vero juxta omnes, refectio licite sumitur

circa meridiem, et nihilominus nomen cœnæ retinet, in memoriam antiquitatis; unde in Quadragesima vespere dicuntur ante prandium, et in refectorio preces pro cœna statuta recitari solent.

Diximus *circa meridiem*; quia hæc hora sumitur moraliter, et communitates quæ prandere consueverunt hora undecima cum dimidia, regulam suam mutare non tenentur ob jejunium etiam Quadragesimæ. Qui vero prandium, sine causa legitime excusante, notabiliter anticiparent, graviter peccare possent; sed hoc ex judicio viri prudentis æstimandum est. Anticipare dimidia hora peccatum esset leve; duabus horis, peccatum esset mortale, juxta *Sylvium, Lessium* aliosque communiter, inter quos plures arbitrantur anticipationem unius horæ ad constituendum peccatum mortale sufficientem esse.

7º Tempus quò prandium tuto protrahi potest non determinatur neque lege neque consuetudine: quidam concedunt usque ad quatuor horas, saltem pro Germanis, juxta morem eorum; alii vero vix permittunt duas horas, quod tamen communius admittitur.

8º Hæc refectio debet esse continua, absque morali interruptione, alioquin non esset unica, sed plures essent refectiones. Qui autem e mensa, ob superveniens negotium, surgit animo revertendi, quamvis spatio dimidiæ horæ vel horæ integræ absit (quidam dicunt duarum horarum), jejunium non frangit prandium suum continuando. Si assurgendo non habuisset animum revertendi, iterum comedendo novam assumeret refectionem, et contra legem jejunii plus minusve peccaret secundum materiæ quantitatem. Concedunt tamen auctores, v. g., *Concina*, eum qui, falso credens prandium esse finitum, mappulam involvit, cum intentione nihil ultra comedendi, et advertit aliud superesse ferculum, ex illo absque jejunii dispendio manducare posse, quia externa non existit interruptio, sed tantum animus interrupti: porro externa requiritur interruptio, et interna non sufficit.

Brevis suspensio, v. g., per unam quadrantem, sine

causa et animo revertendi, in usu communi hominum, non consetur interruptio proprie dicta.

9° Qui in ea refectione cibo et potu ita se ingurgitat ut afflictionem jejunii non sentiat, contra ipsam jejunii legem non agit, siquidem utitur alimentis permissis et unicam sumit refectionem, sed temperantiæ leges violat, ut patet, finem jejunii impedit, et sub hoc respectu venialiter aut mortaliter peccat, secundum circumstantias, et ordinarie tantum venialiter.

4° De Cœnula seu collatione serotina.

In primis temporibus monachi solebant, post cœnam, diebus jejunii, coadunari, libros sacros aut asceticos legere, de factis aut veritatibus lectis secum loqui seu colloqui ad mutuam ædificationem: hoc igitur exercitium appellabatur collatio, seu conferentia. Post illud permittebatur potus vini aut aquæ ad juvandam digestionem et fovendum somnum. P. Concina probat, ex regula S. Dominici et ex S. Bonaventuræ testimonio, in tredecimo sæculo usum adhuc viguisse, solum, post collationem spiritualem, sumendi potum diebus jejunii.

Deinde, invalescente consuetudine cœnam anticipandi, non solum hora nona, sed etiam sexta seu meridiana, mos simul invaluit non tantum aliquid bibendi ante somnum, sed et manducandi, ne potus noceret. Talis est origo cœnulæ per tot sæcula inauditæ, et nunc universalis, quæ etiam dicitur collatio, collatiuncula et refectioniuncula.

Nulla lege positiva Ecclesia hanc refectioniunculam approbavit; sed eam vidit incipientem, paulatim grassantem, universali consuetudine firmari, et non reclamavit: unusquisque ergo potest, tuta conscientia, eam servare, sicque etiam timoratissimi nunc faciunt.

At plures moveri possunt difficultates 1° circa qualitatem alimentorum, 2° circa quantitatem, et 3° circa horam qua sumi potest hæc collatiuncula.

1° *Circa qualitatem alimentorum.* Varia varii sentiunt

doctores in eo puncto: alii enim volunt hanc cœnulam sumendam esse in modico pane, cum fructibus et herbis, non in cibis proprie dictis, ut sunt lacticia, ova, pisces cocti, legumina cocta, etc.: alii permittunt modicum casei, butyri, lactis, pultis amygdalinæ, alii panem coctum cum amygdalis, vel coctum in aqua cum sale tantum; alii concedunt parvos pisces etiam frigos in oleo vel in butyro; alii cibos omnis generis in refectione permisos, sed in modica quantitate, etc. In tanta opinionum varietate nulla melior assignari potest regula, quam ut unusquisque praxim timoratorum in sua diœcesi sequatur; quia cum cœnula ab universali Ecclesia non fuerit instituta, sed a particularibus paulatim introducta, eo modo sumi debet quò in singulis provinciis a timoratis fuit recepta, et cavendum est a nova laxitate introducenda. *Sic generatim accuratiores theologi.*

Apud nos autem permittuntur fructus arborum etiam cocti, legumina cruda et cocta, sed frigida, cum oleo, sale et aceto condita, caseus, butyrum, lac crudum, pisces crudi, ut conchæ, panis assatus in vino vel in lacte crudo madefactus (*rotie au vin, au cidre, au lait*) toleratur.

2° *Circa quantitatem.* Multa etiam observatur inter theologos varietas in determinanda quantitate quæ in præfata collatione licite sumi potest: omnes fatentur eam debere esse modicam, et talem ut a refectione essentialiter differat. Communius hæc assignatur regula, ut refectioniuncula non excedat quartam partem cœnæ ordinariæ quam quis, spectata sua persona, ætate, conditione, occupatione, fatigatione, regione, ad sufficientiam naturæ sumere solet. Unde, si quis in ordinaria refectione duabus libris alimentorum indigeat, octo sumere potest uncias in collatione: si una libra ipsi sufficiat, quatuor tantum uncias sumere potest. Quantitas enim naturæ sufficiens variatur secundum personas, genus vitæ, regionem, etc., v. g., multo major alimentorum quantitas necessaria est juveni quam seni, rustico quam civi tota die otianti, in regione frigida habitanti quam in plaga torrida, etc.